

Hembygden

i Medelpad & Ångermanland

NR. 2 2011

tema: *Textilier m.m.*

LEDAREN	2
DEN GAMLA BILDEN	3
KYRKSKOLAN SOM BLEV HEMBYGDSGÅRD.....	4
DAMASTVÄVAREN FRÅN INDAL.....	5
HILDUR DIXELIUS VON ASTER	6
RAPPORT FRÅN MEDELPADS HBF´S ÅRSMÖTE.....	7
ETT YRKE SOM INTE LÄNGRE FINNS.....	8
HEL OCH REN	10
HUR SÄNGEN VAR BÄDDAD	12
ÅRSSTÄMMA MED ÅNGERMANLANDS HBF	13

ÖRINGSBÄCKEN	14
HALSDUK MED FRANSAR OCH EN YLLEKJOL.....	15
FOLKETS TEXTILIER.....	16
MÄRTA STINA ABRAHAMSDOTTER	20
VÄRLDENS VÄVERSKOR AV MOA MARTINSON	22
EN DAG FÖR NORRSTIGEN	23

Tidningen är otroligt bra! Bra layout,
bra papper, mycket läsvärd! Vi går redan
och väntar på kommande nummer.
Ulla Olsson Torsåker.

Ledaren

Textilskatter, textilarv och nyskapande

Vårt förra nummer om vårt textila arv väckte skrivarlusten hos många. Så många att alla intressanta artiklar omöjligt kunde få plats. Istället för att stryka och begränsa beslöt vi i redaktionskommittén att låta era historier spilla över även på detta nummer och skjuta temat jordbruk till första tidningen i höst.

Att sitta i redaktionskommittén och ta emot era bidrag är spännande och roligt. Vi hoppas att ni alla ska fortsätta skriva. Nu har också Patent- och Registeringsverket godkänt vårt nya namn, så nu heter vi "Hembygden i Medelpad och Ångermanland" enligt ett Ändringsbevis och ägs av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund.

I detta nummer har vi också gett plats för våra årsmöten i förbunden. Våra ambitioner är att i kommande nummer även ge mer utrymme för vad som händer i våra föreningar. Tidningen kan bli ett forum för att berätta om verksamhetsutveckling och vad som går bra och vad som går tungt. På så sätt blir tidningen en möjlighet till erfarenhetsutbyte samt idéer om ny verksamhet.

Till slut vill vi på tidningen önska er alla en riktigt varm och skön sommar med många öppna hembygdsgårdar och många besökare, som får möta sin hembygd. Visst är det mycket jobb och slit för att kunna leva upp till alla förväntningar, men samtidigt är ju besökarnas glädje vår belöning. Så lycka till med er hembygdsommar och må solen skina på era tun.

Här kommer en glad textilvisa att sjunga kring midsommarstången:

*Nu ska vi skörda linet idag
häckla det väl och spinna det bra.
Sen ska vi sömma skjorta och kjol,
svänga oss glatt i dansen.*

*Dunk, dunk, dunk, dunk, dunk, dunk,
vävstolen slår, spolen den går.
Dunk, dunk, dunk, dunk, dunk, dunk,
Svänga oss glatt i dansen.*

*Ulla Nätterlund
v. ordförande
Ångermanlands
hembygdsförbund*

*Margareta Johansson
ordförande
Medelpads
hembygdsförbund*

Hembygden

i Medelpad & Ångermanland

Redaktör och ansvarig utgivare:

Anders Sällvin
Tel 070-66 21 500 / 060-421 08
anders.sallvin@hotmail.com

Hembygden i Medelpad & Ångermanland

utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund i 4 nummer årligen. Distribueras gratis i 10 ex. till samtliga hembygdsföreningar anslutna till förbunden.

Prenumeration 100,-/år, insättes på BG 5491-5806. Ange "Prenumeration Hembygden" samt ditt namn och din adress.

Lösnummer 30:- kan beställas av
Anders Sällvin: 070-66 21 500 / 060-421 08

Redaktionskommitté

Ann Renström
ann.renstrom@telia.com
Tel. 0612-214 16
Sunnanåker 301, 873 92 Bollstabruk

Margareta Johansson
margareta@vaxfoto.se
Tel. 060-931 11
Östlönning 120, 860 40 Indal

Laila Söderström
laila.soderstrom@telia.com
Tel. 0613-331 15
Skallsta 504, 872 98 Noraström

Anders Sällvin
anders.sallvin@hotmail.com
Tel. 060-421 08
Åstön 765, 860 35 Söråker

ISSN 1100-0554

Form & tryck: Princo Sundsvall.

Besök våra hemsidor

www.hembygd.se/medelpad
www.hembygd.se/angermanland

Kommande nummer

Manusstopp nr 3, 2011: 22 augusti
Tema nr 3, 2011: Jordbruk
Tema nr 4, 2011: Jakt

Omslagsbild: Motiv från Häggvik
av Emil Nordenmark, Nordingrå

Den gamla bilden

Ett symöte hålls någon gång i slutet av 1800-talet på en gård Sandgrubba i Byberget, västra Medelpad. Den äldre kvinnan på första raden i mitten är byns första lärarinna Inga Bylund. De flesta håller en virknål i händerna och några tycks virka på runda grytlappar. "Fröken" har stoppat garnnystanet under armen.

En av kvinnorna sitter vid en symaskin. Hemsymmaskinen är en av våra äldsta hushållskapitalvaror. Den hörde till de varor som snabbt började spridas i Europa och Sverige, när in-

dustrin kom igång med civil produktion efter nordamerikanska inbördeskrigets slut 1865. Sju år senare startades symaskinstillverkningen vid Husqvarna Vapenfabrik, som snabbt blev den dominerande tillverkaren i Sverige.

Vi tackar Ingrid Edgren i Alby som har skickat in den gamla bilden till HembYgden.

Ann Renström

Personerna på bilden är, första raden fr.v.:

Maria Nilsson, Åsen, Marta Jansson, Snöberg, okänd, Inga Bylund, By, Märta Andersson, By, Elisabet Jonsson, Snöberg, okänd.

Andra raden fr.v.:

Okänd, Kristina Olsson, Snöberg, Maria Ekström, Snöberg, Gertrud Sjöström, Snöberg, Maria Sandström, Brann, okänd.

Tredje raden fr.v.:

Kristina Ångman, Snöberg, Margit Andersson, Bränna, Anna Lövgren, Holmsnäs, Britta Andersson, Albybyn, Brita Andersson, Sprynga, Brita Kajsa Eriksson, By, Olivia Svensson, Haverövädden.

Kyrkskolan som blev hembygdsgård

Skolan byggdes 1877 och den första lektionen hölls höstterminen 1878. Den sista klassen lämnade skolan hösten 1963. I skolhuset inrymdes förutom skolsal även lärarbostad. Uppvärmningen bestod av vedelning i kakelugnar och i kökets vedspis. Några moderniteter som vatten, avlopp och toaletter fanns inte, i vidstående uthus fanns utedassen.

Dåvarande Hässjö kommun som ägde skolan sålde den för rivning 1967. Innan rivningen påbörjades reagerade några personer på orten som bildade en hembygdsförening med uppgift att bl.a. rädda huset från rivning. Föreningen lyckades få kommunen att upphäva rivningsbeslutet och därefter köpa huset av de två personer som köpt huset för rivning.

Kan nämnas att på tomten fanns ytterligare ett hus som inrymde en liten skolsal, lärarbostad, slöjdsal och sockenstuga. Detta hus hann rivas innan föreningen hann ingripa.

Byggnaden var illa årgången och var i stort behov av reparation. Ekonomin i föreningen tillät inga större reparationsinvesteringar och några personer flyttade från orten så föreningsarbetet blev vilande till 1983 då byborna samlades för att besluta om skolhusets framtida öde. En arbetsgrupp bildades som fick i uppdrag att planera årsmöte, ordna stadgar, medlemsvärning m.m.

Vid årsmötet valdes en styrelse och arbetet med reparationsarbetet av hembygdsgården kunde påbörjas. För att få in pengar ordnades lotterier, loppmarknader, medlemsvärningar, vädjan om penninggåvor, fester m.m.

Byggnaden har i dag ett toppmodernt kök, vävstuga, styrelserum,

en samlingsal som rymmer 60 sittande personer vid dukade bord. Både bröllop, begravningar och födelsedagar firas i denna byggnad.

Till hembygdsgården finns en bagarstuga som man kan hyra för tunnbrödsbakning bl.a.

Under sommarmånaderna anordnas många aktiviteter. Nämnas bör midsommarfirande med dans kring stängen, Hembygdens dag, jazzkväll samt ett uppskattat evenemang "Oskarsgalan". Då åter man årets och ortens surström-

ming. Oskars surströmming är Tynderös stolthet.

Alla dessa arrangemang är välbesökta och uppskattade av både ortsbefolkningen, hemvändare och sommargäster.

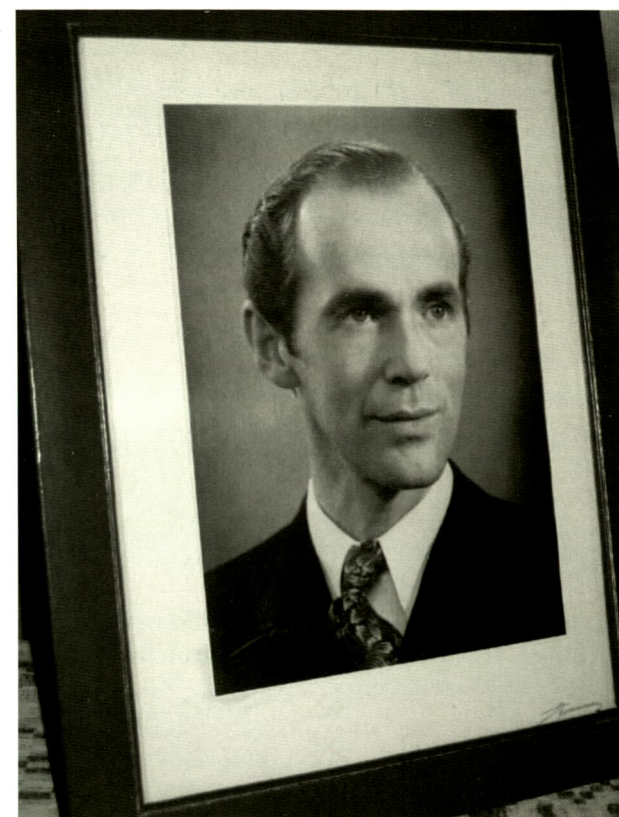
Tynderös hembygdsförening har ca 250 medlemmar och en aktiv styrelse som ser till att föreningen lever vidare. Gör gärna ett besök i sommar.

Bengt Nordlöf

Damastvävaren från Indal

Lars Boström 1907-1993

Från november 1929 började Lars arbeta hos den mycket berömda damastvävaren Carl Gustaf Widlund i Tranjerdstorp utanför Karlstad. Där vävde han möbeltyger, servetter och thedukar i hellinnedamast. Från den tiden hämtade han också motivet till örarna. Örnmotivet kom ursprungligen från en 1400-talsvävnad i Varnums kyrka i Värmland. Lars arbetade hos Widlund fram till december 1931.

Efter att ha arbetat några år åt Värmlands hemslöjd i Karlstad flyttade han till Göteborg och startade 1934 en egen damastverkstad vid Södra Larmgatan.

I samband med kriget återvände Lars till Indal. Vid mitten av 1940-talet flyttade han till Göteborg igen. Hos Bohuslöjden knöt han en värdefull kontakt med Ulla Feltzing. De hade ett fint samarbete som fortsatte långt efter Lars pensionering 1974. Lars fanns representerad med tre finnvävar vid en hemslöjdsutställning i Japan 1989. De sista åren inom Bohuslöjden vävde han finnväv. Han ritade egna kompositioner, bl a Dansarna, som han vävde i flera versioner. Hans sista finnväv blev Örarna, 1993.

Lars Boström avled i Göteborg den 15 november 1993 och är begravd på Indals kyrkogård.

Text & Foto: Arne Johansson

Damast = en ursprungligen från Damaskus härstammande, mönstrad satängvävnad, i vilken glanseffekter uppnås genom att utnyttja ljusets olika brytning mot tvär- och längsgående trådar.

Finnväv = dubbelvävnad i ull. Förr allmänt förekommande i Sverige. Nu mest känd i Bohuslän och Jämtland.

(Norstedts uppslagsbok, 1985)

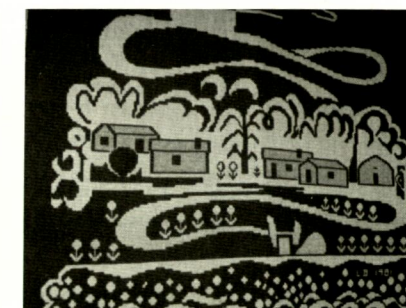
Artikeln har tidigare publicerats i Lidens Tidning 2007.

Damastvävd bordduk och servett.

Finnväv med Lars Boströms klassiska örnmotiv.

Finnväv med motiv från det gamla Sverige.

Hildur Dixelius von Aster prästdottern från Anundsjö som blev författarinna

Vi har haft många prominenta personligheter i Anundsjö, som gjort sig kända långt in i modern tid. Tänker då på bl.a. Brita Kajsa Karlsdotter Nilsson – Anundsjösömmens skapare och Märta Stina Abrahamsdotter – mönsterstickerskan från Kubbe, Peter Artiedie från Norrmesunda – den moderna iktologins (läran om fiskar) grundare, Per Zachrisson – kyrkobyggaren från Kubbe, namn som länge ska leva i våra minnen. Ytterligare en kvinna i det här sammanhanget, som kanske för många fallit i glömska är ...

Hildur Dixelius (1879-1969) föddes i Nederkalix och flyttade som fyraåring till Anundsjö, sedan hennes far fått en kyrkoherdetjänst i den vidsträckta Nollaskogs församlingen. Hildur diktade och skrev poesi och prosa redan i tonåren.

Det mesta skedde i smyg. Dock hade pappan, Johan Gustaf, en aning om hennes författarskap, som han inte var speciellt glad över. Hon kan ju inte livnära sig på att skriva, menade han. Men när Hildur år 1910 vunnit en författartävling för unga författare, lär pappa prostsen, inte utan påtaglig stolthet vid en kvällssamling i prostgården, när familjen brukade turas om att underhålla, sagt: "Vi lär ha en författarinna som blivit erkänd i vår familj".

Hon uppmärksammades även av chefredaktören i dåvarande Örnköldsviks-Posten, som bad henne fortsätta sitt skrivande och om hur hon började skriva. Hildur berättade då att hon och hennes systrar satt hemma på övervåningen i prästgården i Anundsjö och handarbetade efter dagens studier och arbete. Då skulle alltid någon berätta ur minnet om någon bok de läst. En afton kunde ingen av dem komma på något att berätta, varför Hildur ombads att svara för underhållningen. Genast kom hon inte på något att berätta, men sedan kom inspirationen och under tre timmar flödar hennes fantasi. Att det var hennes egen skapelse som hon framförde hemlighöll hon, ty det var ju bara "dikter".

Vid 23 års ålder gifte hon sig med provinsialläkaren Johan Brettner i Arvika. Hon flyttade således till Värmland, äktenskapet varade i åtta år, därefter bröt hon upp och flyttade tillbaka till Anundsjö. 1923 gifte hon sig ännu en gång, nu med den tyske professorn Ernst von Aster. När Hitler tog makten i Tyskland flyttade de till Sverige och förvärvade en liten 1700-talsgård i Västergensjö, fem km väster om Bredbyn. Under många år kom makarna att tillbringa sommaren i Västergensjö och vinterhalvåret i Istanbul, dit maken kallades att uppehålla en lärostol i filosofi vid univer-

Hildur Dixelius på förstubron vid sin kära gammelgård i Västergransjö, där hon tillbringade många härliga somrardagar sedan hon och hennes make flyttat hem till Anundsjö. Foto: Gustaf Lindström

sitet där. Efter dennes död 1948 bosatte sig Hildur i Anundsjö för gott.

Hon fortsatte hela tiden sitt författarskap. Vid 50 års ålder skrev hon "Min barndomskyrka". De känslor och minnen som etsade sig fast från ett besök i Anundsjö kyrka, när hon som femåring vid sin moders hand för första gången kom in i kyrkan och såg krucifixet på den södra väggen, förblev outplånliga. På hennes viskande fråga, vem som var korsfäst, svarade modern att det var Jesus. Hur kunde Jesus, som hon älskade, vara plågad så?

Även minnet av det första julottebesöket har hon skildrat levande. På den tiden började julottan redan klocka fem. Det var för Hildur inte hästskjutsarna, bjällerklängen eller julblossen, som starkast etsade sig fast i hennes sinne. Nej, det var intrycket av de hundratalet tindrande ljusen, när hon kom in i kyrkan. "Mamma, är Gud här?" undrade hon andaktsfullt. För någon annan kunde väl denna prakt inte vara möjlig!?

Hembygdsvän

Hildur var också en stor hembygdsvän och deltog med stor entusiasm i bildandet i Anundsjö hembygdsvän 1937.

Bland annat reste hon runt i socknen och berättade om en Palestinaresa, som hon gjort samt läste egna dikter för att hjälpa föreningen att finansiera inköpet av Korn-Svens stora timmergård i Anundsjöbyn Långsele. Dikterna såldes för 10 öre per styck och behållningen gick "oavkortat" till inköpet av gården, som flyttades till Bredbyn och sin nuvarande plats. En av hennes många dikter, "Byvisa", som hon tillägnade hembygdsvänerna, är citerad här nedan.

Denna och ytterligare ett antal finns fortfarande att köpa vid Anundsjö hembygdsgård, dock torde priset vara något högre än 10 öre. Hon erbjöd sig dessutom att bekosta samtliga fönster i hembygdsgården, en storslagen gåva med tanke på det stora antalet.

När så hembygdsgården invigdes 1942 var det helt naturligt att bygdens egen författarinna Hildur Dixelius var en av invigningstalarna.

Byvisa

Här hemma i byn ha vi det bra
åkrar och ängar i arv ska vi ta
knoga i vinter och knoga i vår
glädjas då sommaren för dörren hon står.

Aldrig gal göken så flitig och snäll
som den gör hemma en vårfager kväll
aldrig så hög och så klarblå är skyn
aldrig så vacker som hemma i byn.

Bli vi ej alla vid åker och äng
ta vi oss alla i livet en sväng
hem till vår by dock vår längtan skall stå
dit där vi lekte tillsammans som små.

Hildur Dixelius von Aster avled 1969 och är liksom sin make begravd vid Anundsjö kyrka intill östra väggen av sakristian, dryg tio meter från sina föräldrars, Euphrosyne och Johan Gustaf, grav.

Gustaf Lindström
Anundsjö hembygdsvän

Rapport från Medelpads Hembygdsvän årsmöte

I år var Borgsjö Hembygdsvän värd för förbundets årsmöte. Klockan 11 träffades en intresserad skara i Borgsjö kyrka där vi fick en inspirerande genomgång av kyrkans historia och dess interiör. Kyrkan är länets vackraste representant för rokokostil och rymmer även två intressanta medeltida träskulpturer. Klocktornet är en mäktig byggnad i trä, som utmärker sig genom sin storlek.

Efter en god lunch med ett flertal pajer var det dags för årsmötesförhandlingarna. Till ny ledamot efter Lars-Göran Åhlund, som avböjt omval valdes Inger Bylund, Hässjö. Till ordinare ledamot valdes Anne Strandlund, som bytte plats med Sten Ekström.

Eftermiddagens högtidsstund var när Borgsjö Hembygdsvän tillkännagav att de utsett Karl-Ingvar Ångström till årets Medelpading. Karl-Ingvar har, förutom sitt arbete för släktforskningen, idogt arbetat för hembygdsvänerna, inte minst för att ta tillvara våra arkiv och göra dem sökbara genom digitalisering. Idag är han sammankallande i IT-kommittén och företräder den i samarbetskommittén mellan Medelpads- och Ångermanlands Hembygdsvän och Länsmuseum. Han är också "pappa" till arbetet med byakistor i Borgsjö, som följts av ett arbetsmarknadsprojekt med Arbetsförmedlingen och Ånge kommun.

Karl-Ingvar belönades förutom med titeln och blommor även med Sveriges Hembygdsväners nål med lagerkrans.

Till slut ett varmt tack till Thore Mattsson och Borgsjö Hembygdsvän för ett väl genomfört årsmöte.

Margareta Johansson

Årets Medelpading, Karl-Ingvar Ångström med hustru.
Foto Yvonne Uhlin

Ett yrke som inte längre finns

Livet är konstigt ibland! En före detta apotekstekniker skriver om sitt yrke, som inte längre finns. Det var ju även mitt yrke som jag slutade när jag gifte mig. Ett mycket omväxlande och lärorikt yrke.

Efter realexamen är 1939 på "Vallen" i Kramfors, började jag som lärling på apoteket i Nyland. Elevtiden räknades i tre år. Lönen var obetydlig, 60-80 kronor i månaden, men eftersom jag bodde hemma i familjen gick det ju bra.

Iklädd vit rock, liksom övrig personal, kom jag till apoteket, det gamla men mycket stilfulla, den 1 september 1939 klockan 09.00 på morgonen. Min första uppgift blev att lära mig dispensera acetylsalicylsyrepulver à 1 gram. Först blåste man med en liten "pump" upp papperskapslarna, en liten våg med två hängande "skepp" och en visare höll man på vänster pekfinger 1-gramsvikten i ena skålen och så pulvret i den andra. Därefter skulle kapslarna vikas ihop. Övning gav färdighet men man kan aldrig i detalj beskriva det mesta av sysslorna på dåtidens apotek.

När man lärt sig, fick man röra salvor, göra stolpiller, rulla piller m.m. Numer är det tabletter och salvor i tuber osv. Men då skrev läkarna ofta piller med många olika innehåll.

Av farmaceuten fick man en "klump", kanske till 200-300 piller. Eftersom pillerbrådan kunde ta 50 piller i taget, delades den upp i mindre bitar, som rullades ut till en lång sträng, skars av i maskinen liksom ett pärlband, plockades isär och trissades i Lycopodium (nikt), för att de inte skulle fastna ihop i burken. Man fick noga tänka sig för och vara försiktig eftersom det innehöll många gifter. Ordinationen oftast var 1 piller 3 ggr. dagligen.

Så var det även om veterinären t.ex. skrev arsenikpulver för en häst. Inte stor mängd arsenik utan mest järn och socker, men ändå. Det brukade röra sig om 30 pulver. Det var många hästar som skulle vara med i det populära Nylandstravet och då måste de var friska och raska.

Vi gjorde massor av inläggningar för "handköp". Folk behövde mycket hostmedicin och förkylningsdroppar m.m. och mycket annat som man fick köpa utan recept.

På den tiden var det mycket vackert med hyllor runt om i "officinen". Bruna, vackra "ståndkärl" med vita ovala etiketter, ordnade efter storlek och bokstavsordning, allt på latin. Det var tur eller otur när man måste damma alla hyllorna då och då, men då gick det fort att lära sig de latinska namnen.

Det fanns större påfyllningskärl i andra rum. Tinkurrummet och materialrummet t.ex. Och så fanns det ett "drogrum". Då tänker man numera på alla farliga saker, men växter och örter som var torkade, kallas droger. Läkarna skrev ofta dekokter och infusioner, som vi kokade på dessa droger, och som sedan tillsattes med andra läkemedel. I Nyland minns jag också en "stötbod" för detta ändamål. En jättestor järnmortel med en stöt, som hängde i en fjäder från taket, och när laboratoriebiträdet stötte kryddor hördes det över halva Nyland. När han stötte valerianarot brukade han också få besök av flera katter därute, de gillar valeriana.

Innan jag lämnar Nyland, vill jag berätta lite om hur det var där under krigsåren. Jag tänker på när många normän hade måst fly över till Sverige. Det blev ett flyktingläger på andra sidan älven, i Marieberg tror jag det var. Folk kom ofta i klungor över isen till apoteket. De var sjuka och förkylda, var dåligt klädda och såg eländiga ut. Ja, tänk vad vi kom undan mycket då. Men kriget drabbade apoteken också, genom alla inkallelser, mest manliga, blev det brist på farmaceuter. Det kunde bli tvångskommendering hit upp till Norrland på en månad. Det var ju inte bra.

Det blev sammanlagt fyra år i Nyland för mig, med en mellanlandning i Kramfors på två år. Det var lärorikt att byta apotek också eftersom det var större och mer personal. En sak som ändå drabbade mig när jag kom till Kramfors: Jag skulle bo hemma i Nyland och åka tåg mellan. Det var ju inte främmande för mig att åka tåg den här sträckan, det hade jag ju gjort under fyra år till skolan, men nu var det krig. Tågen eldades med ved. På morgonen gick det ganska bra ned till Kramfors men värre på kvällen när vi skulle hem klockan sju. Då stod tåget och stampade i Oringen och orkade inte upp. Vi var flera, vilka åkte emellan, och vi samlades på ett kafé i närheten av stationer så att vi kunde se när tåget kom. Men det kunde ibland dröja till halv nio på kvällen och vi skulle ju ner igen med åtta-tåget på morgonen. Detta gjorde att jag tröttnade på dessa tågförseningar så efter två år återvände jag till Nyland och fick tjänstgöra där.

De apotek jag arbetet på, och som jag sett, så stod man vid en hög dubbelreceptur, framför de känsliga vågarna. Där fanns vikter från 200 gram och ner till centigram. Det fanns även en milligramvåg men den var omgiven av ett glasskåp och inlåst. Till den hade endast farmaceuterna tillgång. Det handlade då om "dubbelgift".

I dessa apotekarbristens år fick ofta den tekniska personalen med flera tjänsteår stå vid sidan av och assistera en apotekare. Ja, man lärde sig mycket under åren. Nu sker allt på ett annorlunda sätt. Allt kommer hem färdigt, datorn har kommit in i bilden och apotekstekniker finns inte mer.

Det blev tio år för mig på apotek, de tre sista på apoteket Bävern i Härnösand. Det var en rätt stor omställning. Allt som allt var nog personalen minst femton personer. Det var alltid "full rulle". Eftersom vi även hade beställningar till lasarettet varje dag så hade en apotekare full sysselsättning med injektionslösningar o.d. nere i sterilrummet samt mycket annat som kom med beställningsboken.

Den av oss som satt vid skrivmaskinen hade massor med etiketter att skriva. Det fanns också en tablettmaskin som gjorde magnecytabletter m.m. Det var troligen en nyhet som inte fanns på många apotek. Den skötte labbisbiträdet.

För att tala om "labbis" måste jag berätta: Allt destillerat vatten gjordes där i en stor destillationspanna. En dag kom en man från undervattensbåten "Najaden", som låg i hamnen och frågade om apoteket Bävern kunde leverera en stor mängd destillerat vatten som skulle bytas i tankarna på u-båten.

"Försteman" lovade, men emot att vi i personalen skulle delas på två skift, och få åka en tur med u-båten. Det var en upplevelse. Först att få gå husesyn i de trånga utrymmena. "Kojer" i tre våningar tror jag det var, på båda sidor med en gång på ungefär en meter mellan. Kocken som hade knappt mer än en kvadratmeter yta bjöd oss på nygräddade småplättar.

Intressantast av allt var att få gå upp på däck och titta i periskopet. Jag tittade och vred lite runt och helt plötsligt såg jag alldeles nära: två kvinnor som stod och tvättade på en brygga. Men det var ute på Långön, sa' dom.

Båten fick inte gå i undervattensläge med passagerare men de stängde luckorna och drog på undervattensmotorerna så det dånade. Det var spännande och jag har aldrig träffat några människor som fått åka u-båt. Najaden hette den, undrar var den finns nu. Då var det år 1948. Allan och jag hade varit förlovade i ett år då och den 1 oktober slutade jag på apoteket Bävern för att gifta mig med min bonde i januari 1949.

Det blev en helt annan uppgift och ett helt annat yrke, men jag har försökt göra en liten bild av mitt första yrke. Detta mångsidiga yrke som inte längre finns.

Wärna Gradin, Forsed

Hel och ren

Om arbetet med textilier i arbetarhushållen vid sågverken

I ett polisförhör daterat den 2 september 1889 erkänner en tillfälligt anställd sågverksarbetare, s k lösarbetare, vid Ortvikens sågverk en stöld av en "kavaj av korderoj". Senare hade han "låtit pantsätta den hos pantlånare Nylén" i Sundsvall. Sett från dagens perspektiv framstår handlingen som underlig, rent av oförståelig. Var det möjligt att låna på en använd kavaj. I många samtida berättelser och i berättade minnen från denna tid bekräftas emellertid detta; det var vanligt att låna på textilier, ofta överrockar och kavajer. En genomgång av bouppteckningar avseende såg-

verksarbetarhushåll vid sågverk i Sundsvallsdistriktet och i Ådalen visar tydligt att textilier värderades högt. Det var endast enstaka föremål som imperial-säng, symaskin och järnspis som kunde mäta sig med det värde som sattes på till exempel överrockar och sticketäcken. Av detta förstår vi att textilier var dyra i inköp, hade ett högt andrahandsvärde, och därför möjliga att belåna på pantbank.

Låt oss se på denna omständighet ur en sågverksarbetarfamiljs perspektiv. Kläder måste alla ha. Inte enbart för att skylla och värma kroppen, utan också som

en social markering som visade att man höll stånd mot fattigdom och deklassering; man skulle vara "hel och ren" och kunna ta på sig något "fint" till helgen. Men som sagt alla textilier var dyra i inköp och de kontanter som tillfördes hushållet kom i huvudsak från mannens sågverksarbete, som i ett årsperspektiv var otillräckligt att leva av, dvs. om alla livsnödvändigheter skulle köpas för pengar skulle lönen inte räckta till. För att sänka kostnaderna måste man lita till egen tillverkning, även av textilier. Från agrarsamhället, där de flesta bofasta hade sitt ursprung, hade man tagit med en kulturell föreställning om en arbetsdelning mellan könen, där arbetet med textilier definierades som kvinnligt. Färdighet att spinna och väva var utbredd bland sågverkens arbetarhustrur. Vävning ansågs så viktig att man en period under året monterade upp vävstolen i den enrumslägenhet, s k spisrum, som var den gängse lägenhetstypen i arbetarkasernerna vid sågverken. En sågverksarbetarhustru från Skönvik berättar att "man försökte göra ifrån sig väven så fort som möjligt för det trånga utrymmets skull. Väven brukade sättas upp efter påsk, men till pingst skulle allt vara städlat och fint." Vanligt var också att man vävde under sommaren då utrymmet var större på grund av att bodar och vindar då ofta användes som sovplatser.

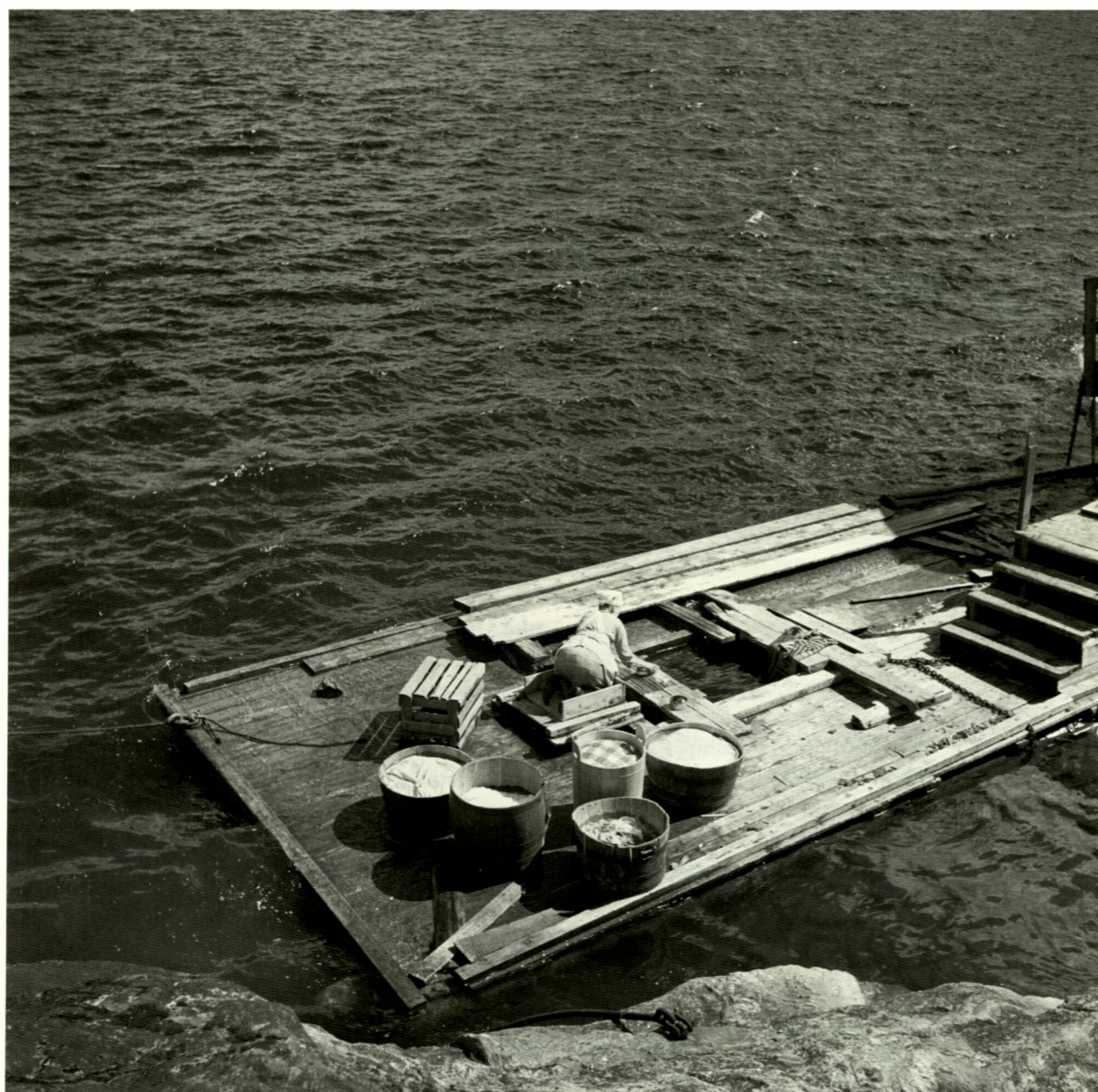
Hustrun sydde också de flesta av familjens kläder själv. Arbetsblusarna, s k bussaroner, syddes av hemvävda blå bomullstvills och plocktyg av ylle, som tillverkades av upprepade yllesockor och tröjor. Det är först fram mot sekelskiftet som det industriellt tillverkade textilierna blev ett alternativ till denna tidsdåande egenproduktion av tyg.

Även stickning var allmän. Det stickades också vantar, mössor och tröjor, men framförallt var stickning av strumpor och sockor något ständigt pågående. Från Nyvik på Alnön heter det: "Det var inte att köpa strumpor på den tiden, dessa stickades av hustrun själv, stoppade och lagade så länge som möjligt". Här nämns ett återkommande och nödvändigt arbete som var en följd av textiliernas höga värde; de måste skötas, ses över, sörjas för. Man sydde om gamla kläder till nya, och kanske det viktigaste, lappade och lagade gamla trasiga plagg så att de gick att använda ännu en tid. Gick det absolut inte att använda kläderna längre hamnade trasorna slutligen som inslag i mattvarpen. Det var en allmän princip, som känns igen från bondesamhället, att ingenting fick kastas som gick att ta tillvara.

Till denna omsorg hörde också tvättningen av familjens textilier. Eftersom klädförrådet var litet och kläder byttes ytterst sällan, tvättades kläder högst en gång i månaden, medan årets storbyk med mer skrymmande tvätt, som lakanstvätt, som kunde pågå en hel vecka, förlades till försommaren och hösten. Vid de sågverk där bolaget hade uppfört tvättstugor tvättade man där. Men tvättstugorna saknade vatten, varför allt vatten måste bäras dit för hand. En sågverksarbetare från Tunadal minns moderns slit med tvätten: "När det skulle tvättas så fick man draga tvättkläderna jämte ved till tvättstugan ... Tungt var det för allt måste göras för hand." Bland annat på grund av det slitsamma arbetet med vatten- och vedtransporterna blev klädtvätten kanske det fysiskt mest krävande arbete som kvinnor utförde. Till tvättstugan måste också ved bäras. Sedan kläderna kokats och stötts inomhus skedde sköljningen och klappningen i något vattendrag i närheten eller i "havssjön". Sköljningen krävde sådana stora mängder vatten att det inte var möjligt att transportera det till tvättstugan. Vid många sågverk hade bolaget uppfört klapp- och sköljbryggor som ofta låg intill brädgårdskajen. Därifrån transporterades sedan de blöta kläderna hem för torkning i anslutning till bostäderna.

Sammanfattningsvis kan sägas att detta kvinnoarbete ur ett familjeperspektiv var både nödvändigt och rationellt. Det bidrog till att sänka familjens utgifter av kontanter; pengarna kunde omfördelas till inköp av andra varor, som man inte hade kompetens och/eller råvaror att tillverka själv.

Håkan Berglund-Lake
Murberget, Länsmuseum Västernorrland

Klappbrygga vid Brunne sågverk. Foto Viktor Lundgren. Murberget, Länsmuseum Västernorrland.

Beställ lösnummer!

Det går bra att beställa gamla nummer av HembYgden (f.d. Angerman) à 25 kr. Betala på bg 5491-5806 och ange vilket/vilka nummer Du vill beställa. Glöm inte att uppge namn och adress! Eller ring till Anders Sällvin 060-421 08 eller 070-66 21 500 och gör Din beställning! Anders har även äldre nummer av Angerman i lager.

Hur sängen var bäddad

Sängarna hade bolster av hemvävt bomullstyg, som var randigt, blått och vitt. Bolstren fylldes med halm. Bönderna använde råghalm. Denna tröskades med slaga för att bli mjuk. Torparna fick nöja sig med kornhalm. Över- och underlakan hade vi inte i mitt hem. Min mor hade långt tillbaka i tiden vävt tunna "mattor" av vita trasor som hon hade i sängarna, som skydd på bolstren. Det var först på 20-talet, som vi skaffade lakan. När jag tjänade hos en bonde 1919 o 1920 fanns inga lakan i drängkammaren. Hur husbondfolket hade det vet jag inte.

Kuddarna var gjorda av ett tunnare tyg än bolstren. Fyllningen bestod av tygbitar klippta smått, smått. En del hade kuddarna fyllda med dun. Det var i gårdar där det fanns jägare.

Täckena var vad man kallade stöpatäkan, stoppade täcken. Det övre tyget sammansydda kvadratformiga rutor som hade förfärdigats av smala olikfärgade tygremsor av vilka man försökte få fram ett så vackert mönster som möjligt. Fyllningen i täcket bestod av uppsprättade gamla kläder. Tyget på täckets undersida var av hemvävt bomullstyg, färgat rostgult. Samma tyg var det också i kuddarna. Man färgade med järnvitriol och bresilja. Detta kallades att röske, rosta. Rost hette på bygdens mål röske beröska. Då man hade fått materialet till täcket färdigt nästades det samman och spändes i en täckstol, varefter man stack täcket. Man stack nålen uppifrån och ned genom täcket, sedan nedifrån och upp och fortsatte, tills man hade först längsgående sömmar, och sedan tvärsöver täcket. Man kunde även sy sömmarna diagonalt. Örngott användes. De var av vit bomullsväv.

Filtar förekom, men var inte vanliga.

Fällar var den vanligaste sängutrustningen. Man låg i fäll både vinter och sommar. Gjorde man fällen av oklippta skinn, fick man vad man kallade "n ull-lösn fall", en fäll med lång ull. En sådan var skön att ligga i under vintern. Var skinnen klippta och endast igen-grodda – ulln hade bara fått växa ut något – blev det en väftfäll, sommarfäll. På fällen skulle det vara ett fälltäck. Jag tror att detta var av hellylle vävt i vackra mönster. Garnet var hemfärgat.

Fällar av oklippta skinn begagnades vintertid, och då hade man i bondgårdarna bolster av halvylleväv. På sommaren bytte man till fällar av klippta skinn eller till tunnare stoppade täcken.

Sängarna var uppbäddade under dagen. På utdrags-sängen i köket lades det sängkläder från kökssoffan för att locket skulle kunna läggas på. Utdragssängen

Uppbäddad säng i Ångermanlandsgården, läns museet Murberget. Den stiliga sängen bevakas av bevingade grip, empirens emblem. Foto Läns museet Murberget.

kom därför att bli ganska hög. När bädden var färdig lade man på ett vitt bomullsöverkast. Detta var vävt i vanlig tuväv, men man hade använt garn av två grovlekar. Först var det ungefär fyra centimeter av det finare garnet och sedan fyra centimeter av det grövre o.s.v.

Detta gjorde att överkastet blev randigt. Nedtill hade överkastet en virkad spets ungefär femton centimeter bred. (Det var på helgerna. Till vardags överdrag utan spets.) Det här gällde mitt hem.

Uppteckning av Frans Bergvall, Edsele, 1983. SOFI, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala.

Prenumerera på Hembygden

Tidningen Hembygden utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund

Sätt in 100:- på BG 5491-5806 och ange "Prenumeration Hembygden" samt ditt namn och din adress.

4 nummer 100kr

Årsstämma med Ångermanlands hembygdsförbund

Utmärkelser för förtjänstfulla kulturgärningar, en ny ordförande och ändringar i stadgarna för erhållande av förbundets kulturpris, viktiga punkter vid Hembygdsförbundets årsstämma i Kramfors.

Gudmundrå hembygdsförening hade med kort varsel åtagit sig värdskapet för årets stämma som förlades till församlingshemmet i Kramfors. I det vackra vårvädret hade ett åttiotal ombud från olika föreningar samlats. Gudmundrå hembygdsförenings starke man Börje Eriksson hälsade alla välkomna och föreningens trevliga personal såg till att god mat och dryck tillhandahölls. Efter välkomstkaffet redogjorde f.d. rektorn Hans Olof Johansson mycket förtjänstfullt för Ådalens industrihistoria från 1500-talet och fram till nutid.

Ådalen och Kramfors kommun har även utsetts som intressant för utveckling av kulturturism i gammal industrimiljö och möjligen kommer ett industrimuseum att i framtiden placeras här. Trubaduren Johan Lundgren från kulturskolan underhöll med historier och sång till gitarr med tolkningar av flera kända verk av Vresvijk, Törnqvist m.fl. Efter en god lunch öppnade v. ordföranden Ulla Nätterlund årsstämman och PO Näsström valdes att leda förhandlingarna med Kent Gustafsson som sekreterare. Den första punkten på dagordningen blev utdelning av förbundets pris för förtjänstfulla kulturgärningar. Årets pristagare blev 94-åriga Eivor Persson från Arnäs Hantverk och kulturförening. Hon hyllades med ett kort tal av Göte Nordmar från priskommittén som också överlämnade pris och blommor. Ann-Marie Hansén, Långsele hembygdsförening, var förhindrad att närvara varför priset kommer att överlämnas vid ett senare tillfälle i den egna hembygdsföreningen.

Verksamhetsberättelse, ekonomisk redovisning och ansvarsfrihet för styrelsen godkändes. Till ny ordförande i förbundsstyrelsen efter Nils-Erik Näsholm som på grund av sjukdom avstått omval, valdes Göte Nordmar från Johan Ödmark-sällskapet i Örnsköldsvik. Övriga i styrelsen Börje Eriksson Gudmundrå och Laila Söderström Nora omvaldes på två år, Lena Landin Högsjö, nyvaldes på två år och ersätter därmed maken Sven-Erik som avstod omval efter 19 år i förbundsstyrelsen med ett antal år som både v. ordförande och ordförande. Jan Molander, Sollefteå fyllnadsvaldes på ett år. Styrelseersättarna Birgitta Karlsson Säbrå och Bernt Larsson Grundsunda omvaldes på två år och Ulla Ramne Junsele nyvaldes efter avgående Richard Sjödin Anundsjö.

Eivor Persson från Arnäs Hantverksförening får ÅHF:s kulturutmärkelse av Göte Nordmar, som själv sedan valdes till ny förbundsordförande. Foto Ann Renström

Ombud till Riksstämman i Karlstad blev Göte Nordmar och Ulla Nätterlund. Årsavgiften beslutades oförändrad 14 kr/medlem. Den vid förra årets stämma efter en skrivelse från Långsele-Graninge hembygdsförening, beslutade översynen av stadgarna till förbundets kulturpris upptogs till behandling. Styrelsen hade under året på remiss tillskrivit samtliga föreningar för yttrande kring förslagna ändringar beträffande regionalt och lokalt betydande insatser för att erhålla förbundets kulturpris samt sista dag för inlämnande av förslag till pristagare. Ett svar hade inkommit på remissrundan och det var som sig bör från Långsele-Graninge hembygdsförening. Efter omröstning kring styrelsens förslag om oförändrade regler för erhållande av förbundets kulturpris, kontra förslagna ändringar från Långsele hembygdsförening segrade det senare. Därmed skapas nu möjligheter att föreslå pristagare till förbundets kulturpris även för kulturgärningar av mera lokal betydelse.

Efter informationer kring tidningen HembYgden, skrivelser till Näringsdepartementet kring surströmmingens framtid, EU-krav om kommande redovisningar av moms för ideella föreningar och avtackning av avgående styrelseledamöter avslutades årsstämman med Ångermanlandssången i text av A. Viksten.

Sven-Erik Landin

Öringsbäcken

Min barndoms öringsbäck, hur mår den idag? Kanske finns den inte ens kvar. Källan är tvenne tjärnar, uppe på höjden ovan byn Stordalen. De kallas Skarptjärnarna, och har ett bestånd av abborre, s.k. tusenbröder. Därifrån söker sig bäcken nedåt mot låglandet, förbi byn, efter Rosendalen, passerar det numera öde torpet Nybrodalen, för att därefter rinna nerför ett brant parti ner i en dalgång. Där passerar bäcken genom torpet Knyllen, där mina farföräldrar bodde på 1930-talet. Därifrån är det ett stilla flöde mellan två grusåsar, under vägen mellan kyrkbyn och Västanå, för att till slut ha sitt utlopp i Mjällån. Sträckan från det omtalade branta partiet och fram till ån är ungefär två kilometer.

Från mitt hem vid Mjällån var det bara några minuters väg till bäcken, som hade ett bestånd av småöring. När öringen och laxen steg från havet upp efter älvar och åar för att leka, gick den in i alla de större och mindre bäckar, som hade sitt utlopp i ån, som också var en stor flottled. Man sade att öringen under regnrika höstar gick ända upp i "sista diket" under lektiden. Det kunde man faktiskt konstatera, där ett källflöde rann ut i ett vägdike efter vägen till Västanå. På sommaren vimlade det av öringsyngel i diket. Sådana bäckflöden, större eller mindre, fanns det många efter den dalgång, där Mjällån rann fram. Där kan man verkligen tala om öringsens och laxens barnkamare.

Kan man tänka sig ett lämpligare metaställe för en knatte, som var för liten för att få meta i den på den tiden fiskrika Mjällån, som hyste harr och öring i varanda hölja. Den här bäcken bytte namn från källan, allteftersom den rann fram. Hemmavid fick den heta Rölåd-bäcken efter den stora rödmålade ladan på inägorna vid utloppet i ån.

Otaliga gånger har jag som liten grabb vandrat med metspöet efter bäckflödet, och nappade gjorde det alltid. Det fanns tydligen en fast stam av bäcköring, ibland fick jag riktigt granna fiskar, som stannat kvar, istället för att vandra ut i havet. Jag metade aldrig längre än upp till hagen vid farfars torp, men just där fick jag den största fisken på nästan halvkilot. Då man smög tyst fram, kunde man i de långa höljorna med fin sandbotten se tiotalet fiskar i storlek som strömming. På ömse sidor av bäcken var det gott om al, och därmed massor av trastbon och ett högljutt oväsen från bebyggarna. En gång stod jag vid kanten av en hölja, då jag hörde ett prassel från branten mittemot, och fick se en stor huggorm, som rann nerför och rakt ut i vattnet. Jag blev stående stilla, när den simmade över höljan, och kom iland alldeles vid mina fötter.

Ljumma försommarekvällar kunde jag bli stående kvar vid en hölja. Då hade bobyggarna accepterat inkräktaren, och det enda som bröt tystnaden, var vakans försynta "pratande", och småöringsens "plopande" efter myggen. Jag kunde känna sommarmarkvärens alla härliga dofter, och tillsammans med tystnaden kändes det nästan högtidligt. Ibland kom jag att tänka på jämnåriga, som bodde i städer t.ex., och som aldrig fick uppleva något liknande, och så liten jag var, förstod jag, att jag var privilegierad.

I och med att jag blev äldre, blev det glesare mellan besöken vid bäcken. Där vi bodde vid ån, hade jag blott ett stenkast till den stora höljan vid bron, och från köksfönstret kunde jag se höljan koka, när harrstimmen kom på försommaren.

Sommaren 1946 gjorde Indalsälvens Flottningsförening en genomgripande restaurering av Mjällåns flottled, som innebar att man överallt där det var möjligt, skapade en kungsfåra, genom att man med bandtraktor med schaktblad tog bort alla grund, och därutöver tryckte upp massorna mot stränderna. I praktiken innebar det att vandringsfiskens alla lekplatser förstördes. Man sprängde även bort naturliga hinder, som bildat forsar o.s.v. I modern tid har man med allmänna medel försökt återskapa det, som en gång förstördes, genom att lägga tillbaka stenar i strömfåran t.ex., men ingenting kan ju bli, som det naturen själv åstadkommer.

I vuxen ålder vandrade jag med metspöet uppströms Mjällån från landsvägsbron i ca två kilometer. Till min besvikelse såg jag vallarna av grus, som vräkts upp mot stränderna. Jag sökte efter utloppet från min öringsbäck, men det var blockerat av höga

grusvallar. Det gjorde mig både arg och ledsen, det betydde att all reproduktion av yngel var för framtiden otänkbar. Ytterligare ett stycke uppströms, fanns utloppet efter en större bäck. Även där var utloppet blockerat, och där hade bäcken bildat ett delta med ett försumpat område.

Idag vet vi att den vilda laxens och öringsens existens är hotad. För min del tycker jag inte det är svårt förstå orsaken till förhållandet, när man betänker vilka brutala ingrepp som kunde göras i fiskens lekvatten, utan

att varken myndighet eller allmänhet hade mandat att påtala detsamma. Idag är flottningen nedlagd sedan femtio år, men skadorna kan aldrig repareras.

Sten Nylund, Viksjö

Halsduk med fransar och en yllekjol Uppteckningar av Emil Nordenmark

Emil Nordenmarks (1898-1967) gärning har fått en renässans. Allt hans arbete med insamling av Nordingråbornas kunskaper på dialekt om allt som hänt, har kommit i blickfånget igen. Det är också värdefullt med de fotografier från 1920 och framåt med ett tusental namngivna personer som kan ses i Nordingrå Hembygdsgårds samlingar.

På sina otaliga besök i hemmen i Nordingrå kom han naturligtvis i kontakt med alla husmödrar som skötte kläderna, sänglinnet, gardiner, dukar åt alla i de ofta stora familjerna. Det var nära självhushållets tid. I alla hem fanns spinnrockar, vävstolar, stickor, virknålar och allt som behövdes för att alla skulle ha kläder och snyggt i hemmet.

Sagesman fru Beda Göransson i Medan Nordingrå född 1875:

A Hansj Lisa här i Mäarn hon hadde n tjosle som var himvävd hon, å hon var se lit'n att tyge rack på tvåra å den rannjåla var se hänn:

Grå 30 trådar, röd 4 tr, grå 8 tr, röd 8 tr, grå 8 tr, röd 4 tr, grå 30 tr, röd 4 tr, grå 8 tr, röd 8 tr, grå 8 tr, röd 4 tr... etc.

Den tjoln var så rönke, de e de samma som rönkt hel vecka. A Hansj Lisa dän, hon var för de mesta ute å räfse blåräfs'n å då jeck a å hade se länge övvedelsärmer, rött e lyffstyck å n hallsdruk på huvve som var franse på. Hon var litte svag för te vara fin för hon var gamjante. Sjalett'n han var på huvve han å bärra

knöte'n önnner hakan. Se hade na strompern tvärsöverranne rö å grå, men n del hade helrännren å de vill säje lika bre båe två, bägge rännren men n del hade del färjännren å va grå.

Sagesman Greta Nyberg i Kåsta född i Näs 1865

Nog minns jag då jag feck n ylletjosle. Döm spann grant e revto se de inte skulle slå dan görning väven. Döm hade fäll reve na gvitmakar te revto å se svart då e mere. Se hade mamma då färgt ullgarne grönt å svart å rött å se vävde vi då rannet se brett som fingre var rann. Revto de var linne de. Vi hade n vävski som vi kalla rannevävskia å söm var särskilt bre men den skia användes länger tillbaka hon. De var inte te fo se mycke färger då man skulle göra allting själv, de anne nu då de går te tjöpe. N dann rannvævskia då de hade väve te henne, se vände de staern opp å ne då dom jole tjola, kom ja ihåg.

Emil hade ett stort intresse för dialekten. Det var svårt att förklara alla finesser i textiliernas värld. Han kom på att för att förklara randningar och finesser så kunde man ta provbitar som blivit över och samla dem i en pärm med angivande av vem som vävt och från vilken by det var. Hundratals exempel finns i pärmen som finns Museet i Härnösand (tror jag eller ev. Sollefteå).

Johan Nordenmark
Häggvik, Nordingrå

Folkets textilier

Forts. från nr 1 2011.

Rättelse "Folkets textilier" nr 1 2011: Anna Fahlén var född i Näsåker, Ådals-Liden den 4 augusti 1876. Föräldrarna var inspektoren Frans Gustaf Johansson och hans hustru Anna Lisa Östlund. Anna Fahlén avled den 8 april 1956 i Sollefteå. Hugo Fahlén hade avlidit 3 februari 1919.

Inventeringar

Under hemslöjdsföreningens första period med Edith Lindberg som föreståndarinna bedrevs "efterforskningsarbete" i samband med vävkurserna. På 1920-talet gjorde Anna Fahlén en rad "undersökningsresor".

I samband med Lilli Zickermans inventeringar i hela landet, besökte hon även Ångermanland.

I det sammanhanget lånades ett representativt urval av i privathem befintliga textilier och fotograferades i en särskild iordningställd ateljé. Dubletter av detta material förvarades i affären i Sollefteå och vävlärarinnorna sysselesattes mellan kurserna med att, på samma sätt som Lilli Zickerman gjort, markera färgerna med täckfärger på fotografierna. Man hade också tagit små garnprover från vävnaderna och försett garnpåsarna med uppgifter om teknik, material, skedtäthet, trådnantal och ibland solvnotor samt ägarernas namn och adress.

Anna och Hugo Fahléns dotter Anna-Britta utbildade sig till etnolog (senare socionom) och under sommarhalvåret 1935-1938 gjorde hon en systematisk inventering av gammal slöjd i Ångermanland. Arbetet kunde genomföras tack vare stöd från Kempefonderna.

Efter några veckors fältarbete gjordes uppehåll för bearbetning av lånat och som gåva mottaget material.

Ångermanlands hembygdsförening firades 25-årsjubileum 1924. På programmet stod bl.a. spånadstävling.

Det nya materialet skulle läggas upp efter tekniker på samma sätt som Lilli Zickerman gjort. Även det material som hemslöjdsföreningen tidigare hade insamlat, gamla prover och vävnader, skulle katalogiseras. Det visade sig då att inga eller ofullständiga anteckningar gjorts angående fyndort, härkomst mm. Det samma gällde även museernas material som lånats in.

Mariann Hedman arbetade som hemslöjdskonsulent på 1950-1960-talen, hon arbetade också med hemslöjdsföreningens arkiv.

Maj-Britt Kristiansson var läns hemslöjdskonsulent i Västernorrland 1970-1991. Under hennes tid gjordes sockenvisa inventeringar av slöjd. Exempelvis gjordes en sådan år 1975 i Anundsjö, i samarbete med hemslöjdsföreningen och hembygdsföreningen. Kempefonderna lämnade bidrag till arbetet. Efter inventeringen gjordes en utställning i Församlingshemmet i Bredbyn, som fylldes med slöjd. Ca 2 000 föremål visades på utställningen och det kom fram material som inte var känt tidigare. Allt fotograferades och förtecknades. Pärmarna med bildmaterialet finns i flera kopior hos hemslöjden, på museerna och hos Anundsjö hembygdsförening. Efter Anundsjö gjordes inventeringar i andra socknar, efter samma modell.

Lilli Zickerman (1858-1949) har nämnts flera gånger. Hon medverkade som expert i 1912 års Hemslöjdsutredning. Hon inventerade Ångermanland på 1920-talet. Hon var den som tog initiativet till bildandet av Föreningen för Svensk Hemslöjd år 1899 och hon ledde föreningens praktiska arbete till år 1914. Hon formulerade den svenska hemslöjdsrörelsens ideologi och skisserade dess verksamhetsformer. Hennes stora livsverk är den unika inventeringen av folkliga textilier, som hon genomförde under sina resor över hela landet åren 1914-1931 (hon var då 73 år). Det blev sammanlagt ca 24 000 fotografier, delvis eller helt färglagda. Hela materialet skänktes till Nordiska museet i Stockholm. Av det planerade inventeringsverket i bokform utkom endast första delen, Sveriges folkliga textilkonst: Rölakan.

Ångermanlands Textilarkiv

Ångermanlands Hemslöjdsförening samlade, alltifrån bildandet, kunskap om den gamla slöjden i Ångermanland. Detta arbete pågick genom åren och årtiondena. Samlingarna förvarades i hemslöjdsbutikerna i Sollefteå. De ordnades upp på 1930-talet och genom årtiondena därefter. Det var många intresserade som ville söka kunskap i arkivet och det var inte lätt för

personalen att både hinna med arbetet i butikerna och att hålla ordning i arkivet.

Vi förflyttar oss nu fram till 1980-talet, då Ångermanlands Hemslöjdsförening på stämmorna 1988 och 1989, på rekommendation från riksorganisationen, beslöt att driva butikerna i aktiebolagsform. Lokala hemslöjdsföreningar skulle bildas i alla kommuner i landskapet.

Ett skäl för att lägga affärsverksamheten i aktiebolag var att skilja den från den ideella verksamheten, där också arkivet låg. Den ideella föreningen Ångermanlands Hemslöjdsförening skulle bli en paraplyorganisation, som skulle äga aktierna i Ångermanlands Hemslöjd AB samt ha hand om arkivet.

Efter konkursen i Malmö hemslöjdsförening kom signaler från centralt håll med varningar om att även Ångermanlands Hemslöjdsförening kunde dras med om det blev konkurs i aktiebolaget, och då skulle arkivet dras med. Det var en anledning till att Ångermanlands textilarkiv gjordes till en självständig juridisk person. Under arbetet med arkivet framkom ytterligare synpunkter på behovet av att arkivet stod på egna ben, som garanti för att bidrag till arkivet också gick dit.

När den nybildade Örnsköldsviks hemslöjdsförening sammanträdde den 29 augusti 1989 diskuterades de textila samlingarna, som till stor del var hämtade från nuvarande Örnsköldsviks kommuns område. Föreningen uppmanade Ångermanlands Hemslöjdsförening att tillsätta en särskild arkivkommitté, med representanter för de lokala hemslöjdsföreningarna, som skulle börja arbeta med arkivfrågorna.

I Stadshuset i Sollefteå diskuterades arkivet ibland när kommunfullmäktiges ordförande May-Britt Engström och oppositionsrådet Helge Johansson möttes. May-Britt var ordförande i hemslöjdsföreningen och Helge var ordförande i Stiftelsen Gålsjö Bruk, som var stiftsgård.

Det ledde till att Gålsjöstiftelsen uppdrog till arkitekterna Kerstin och Lars Holmer, med rötter i Sollefteå, att skissa på en byggnad för textilarkiv, på andra sidan bäcken, mitt emot kyrkan. En sådan byggnad kunde inte byggas av timmer, men en stenbyggnad kunde kläs med trä. En lösning av textilarkivfrågan med inriktning på Gålsjö var därmed på gång.

Under 1991 beslöt Ångermanlands Hemslöjdsförening att tillsätta en arbetsgrupp för arkivfrågorna. Det blev Karin Lundqvist, Bengt Wittgren och Barbro Öhrn från Härnösand, May-Britt Engström, Karin Flinkfelt och Göte Höglund, som ersattes av Björn

Eklund från Sollefteå. Från Örnsköldsvik utsågs Lena Edblom och Arne Söderström, med KarlEric Axenström som ersättare. Därutöver utsågs professor Ruth Bauth som bodde både i Nensjö i Ångermanland och i Sjöbo i Skåne.

Arbetsgruppen hade sitt första sammanträde den 18 februari 1992. Då utsågs en särskild samarbetsgrupp med Stiftelsen Gålsjö Bruk, för Gålsjöprojektet. Eftersom någon måste skriva utsågs KarlEric Axenström till sekreterare, såväl i arkivgruppen som i Gålsjögruppen. Den senare gruppen skulle arbeta med lösningen av lokalfrågan i Gålsjö, medan arkivgruppen skulle lösa arbetslokaler för att få igång arbetet med textilierna, som vandrade från den ena lokalen till den andra.

Gålsjöprojektet

När arkivgruppens arbete påbörjades var Gålsjöprojektet redan initierat och det fanns skissritningar, en lämplig tomt mm. Men det fanns inga pengar för byggande och inga avtal om samarbetet mellan Ångermanlands Hemslöjdsförening, Härnösands stift och Gålsjöstiftelsen. Första sammanträdet i Gålsjögruppen hölls den 5 mars 1992.

Ett byggande förutsatte att det gick att få fram pengar. Därför upprättades handlingar för ansökan om lån och bidrag till kulturlokaler, enligt en statlig författning. Ansökan till Statens nämnd för samlingslokaler skulle inges till Boverket i Karlskrona. Ritningar, kostnadsberäkningar, redogörelse för projektet, drift och finansiering mm skulle snabbt upprättas. Den 23 juni 1992 besökte Riksdagens kulturutskott Gålsjö, Arne Söderström informerade om Ångermanland och Gålsjö och de textila samlingarna som planerades bli ett textilarkiv.

Det var nödvändigt att informera på olika håll om projektet Ångermanlands textilarkiv.

Uppvaktningsavdelning av Laila Lundell och Eva Olsson på Statens Hemslöjdsnämnd, Statens Kulturråd, Kulturdepartementet, Riksantikvarieämbetet, Nordiska museet, LRF, Länsstyrelsen, Landstinget, Läns museet m fl.

Vi upprättade en liten skrift om Ångermanlands textila kulturarv och textilarkivet och den spreds i ett 100-tal exemplar till olika beslutsfattare och andra personer som kunde tänkas hjälpa oss. Samtidigt gjordes ansökningar på olika håll, för att få ekonomiskt stöd till uppbyggnaden av textilarkivet. Endast Kempefonderna svarade positivt.

Ett genomgående drag vid alla kontakter var att det

En av Ångermanlands skickligaste damastväverskor Emma Wiberg (1901-1990) i Undrom, Boteå.

var få som trodde på att vi skulle klara av att bygga upp textilarkivet. I andra län och landskap hade man inte kommit igång. Kempefondernas Carl och Margareta Kempe kände vi stöd från, liksom från Laila Lundell och Eva Olsson hos Statens Hemslöjdsnämnd.

Ansökan till Statens nämnd för samlingslokaler och Boverket avsågs. Det hade kommit ansökningar från stora Folkets Hus projekt, tio gånger större än de pengar som fanns till förfogande. Vi beslöt likväl att ge in en ny ansökan.

Vi hade överläggningar med stiftsstyrelsen, biskop, jurister, präster m fl som alla radade upp en mängd invändningar, som tydde på att de inte var intresserade av att få Textilarkivet till Gålsjö. Vi fick en känsla av att stiftsstyrelsen inte hade något intresse av att utveckla Gålsjö.

I anslutning till vår andra ansökan till Statens nämnd för samlingslokaler besökte jag Karlskrona och hade överläggningar med ett flertal personer där. Jag hade telefonkontakt med ledamöterna i nämnden och med de remissorgan, som skulle yttra sig över ansökningarna.

Av dessa kontakter fick jag fram att det inte fanns någon som var beredd att stödja ett textilarkiv i Ångermanland, när det fanns så många Bygdegårdar som behövde rustas upp. Alla signalerade att en ny ansökan skulle bedömas på samma sätt. Det blev avslag igen.

I det läget beslöt Arkivgruppen och Hemslöjdsförningens styrelse att lägga ner Gålsjöprojektet.

Hemslöjdsföreningens samlingar

Här har berättats om de textila samlingarna. De hade förvarats i Hemslöjdens lokaler så länge lokalerna var kvar på Storgatan. När lokalerna flyttades till Djupövägen fanns det inte plats för samlingarna. May-Britt Engström lyckades få plats för dem i gamla apoteket, men snart var de i vägen där, då fanns det något utrymme i kommunhuset där de kunde förvaras, men snart var de i vägen där. De placerades i gamla brandstationen, men snart var de i vägen där och flyttades till gamla Filadelfia, ett rivningshus, och när det skulle rivas måste samlingarna flyttas igen. Kanske var vi på ytterligare något ställe som jag glömt, men då var T3-projektet så långt på gång att vi kunde komma åt ett provisorium till. Där kunde arbetet med att gå igenom textilierna startas på allvar, men sen fick vi flytta till något annat hus på T3-området, där det gick att få drägliga arbetsförhållanden.

När vi hade arkivet i kartonger i en stor hög i ett rum i gamla Filadelfia fick vi besök av Eva Olsson hos Statens Hemslöjdsnämnd. När vi efteråt bytte några ord per telefon tyckte hon att det såg bedrövt ut.

Karin Flinkfeldt och Karin Solander arbetade med munskydd, dammsög och slätade ut tygbitarna, sydde fast märkningslappar, rullade och registrerade. Det var små tygbitar, det var större tygbitar, det var gamla slitna textilier och plagg, men det var också fina textilier, linnelärfv mm.

Kvar i Hemslöjdens butiks arkiv låg hela tiden en del material i form av papper och fotografier, solvnotor, vävteknik mm. Det var pappror, tubgas, syrafrött papper mm som gällde. Så höll de på dag efter dag tills de fick flytta in i de nya lokalerna. Då hade de gått igenom en del av material som bestod av ca 5 000 nummer. I de nya lokalerna fick de riktiga arbetslokaler, ventilation, ljus och vatten, men då var vi framme vid år 1995.

Textilarkiv i Sollefteå på Nipanområdet – gamla T3

Vid årsskiftet 1993/1994 fick vi klart för oss att nu var Gålsjöprojektet kört i botten, vi kom inte längre,

vi måste finna en annan lösning. Det kom förslag om Länsmuseet, Örnsköldsviks museum, att dela på samlingarna efter de kommuner, varifrån de ursprungligen kommit.

Inget alternativ var bra. Sollefteå kommun hade fört förhandlingar med staten om T3-områdets användning efter regementets nedläggning och flyttning till I 21:s område. Förhandlingarna hade kommit så långt att allt pekade på att kommunen skulle överta hela T3-området. Regimentet T3 hade redan mutat in ett hus för museum och i anslutning till det fanns lokaler som skulle kunna vara användbara för Textilarkivet.

Vi stannade för det konceptet under våren 1994. Den 1 juli skulle kommunen ta över och ombyggnader skulle kunna komma igång under hösten. Det kommunala bolaget anlät arkitekter i Sollefteå som gjorde ritningarna. Byggnaderna var kulturskyddade och några ingrepp i ytterväggarna fick inte göras, inte ens en skylt fick sättas upp. Invändigt blev det en del förändringar. Det var högt i tak, så vi kunde göra en övervåning och fick ut mer av volymen.

Det blev gemensam ingång med T3-museet, gemensamt personalrum mm så vi kunde spara en del ytor.

Under 1994 bildades Föreningen Ångermanlands Textilarkiv och de ekonomiska tillgångarna fördes över från Ångermanlands hemslöjdsförening till den nybildade föreningen.

På ett tidigt stadium i arbetsgruppens arbete var vi på studiebesök till Textilmuseet i Högbo, det var i augusti månad 1992. Därmed visste vi hur utrustningen i Ångermanlands Textilarkiv borde se ut. Vi spårade upp arkitekten som ritat Högbo, han fanns i Stockholm. Vi förhandlade och han var beredd att släppa ritningarna, men arkitekterna i Sollefteå ville göra egna. Vi fick utreda kraven på trä och lim mm för förvaring av textilier. Därmed kunde vi ställa kraven och tala om var bestämmelserna fanns. Om textilier skall må bra skall lokalerna ha låg temperatur, det skall vara mörkt största delen av dygnet, syrafrött papper, syrafrött trä, finsk björk var bra, vissa lim var inte bra. Spånplattor var otänkbara. Vi var också till Nordiska Museets Julita och såg deras förvaring av textilier och såg även det ångermanländska kulturarvet som fanns där.

Under 1992 tillbringade jag en vecka på Nordiska Museet i Stockholm och gick igenom Lilli Zickermans samling, ca 24 000 nummer från hela landet, sorterade efter tekniker. Det var i december månad på museets vind, lokalerna uppfyllde väl kraven på såväl mörker som kyla. Det var närmast en skräpkammare

där Lilli Zickermans samling förvarades, och det var tack vare vissa kontakter som jag blev insläppt. Museets tjänstemän skämdes förmodligen för lokalsituationen. Jag satt eller stod med ytterkläderna på och gick igenom den stora samlingen. Det var ett 100-tal nummer från Ångermanland. Det visade sig vara som Anna-Britta Fahlén berättat, det fanns kopior i samlingarna i Sollefteå, men det var mycket intressant att gå igenom hela den stora samlingen som Lilli Zickerman gjort för 70 år sen.

Vid detta Stockholmsbesök sammanträffade jag med Torbjörn Fahlén i Djursholm, son till Anna och Hugo Fahlén. Det var ett sammanträffande i sista minuten, han avled under år 1993.

Jag fick ytterligare ett tillfälle att samtala med honom om barndomsminnen av föräldrarna och hemslöjden. Jag fick veta att det var Sollefteåfotografen Amanda Sandberg som fotograferade åt Lilli Zickerman och hemslöjden. Han skänkte 20 000 kronor till arkivet för arbetet med den ångermanländska linkulturen. Han skänkte också linnelärfv till arkivet, som jag hämtade i början av år 1993. Jag lånade foton från hans hem, som vi fotograferade av på Örnsköldsviks museum.

Det lades ner mycket tid på att få fram pengar till arbetet med arkivet. När vi kommit igång med utredningsarbetet ordentligt verkade det som om tron på vår förmåga ökade.

Sollefteå kommun var generösa när det gällde lokalerna. Länsstyrelsen hjälpte till liksom landstinget och länsarbetsnämnden, så vi fick fram pengar till arbetet med samlingarna. Kempefonderna betalade inventarierna till Textilarkivet. Senare har de bidragit ännu mer.

Landstinget lovade att ställa upp med pengar för att vi skulle kunna anställa en kvalificerad chef. Statens nämnd för hemslöjdsfrågor lämnade bidrag liksom olika fonder. Vi kunde ta oss fram till invigningen utan att låna några pengar.

I detta sammanhang vill jag också säga att kommunfullmäktiges ordförande May-Britt Engström var med i kommittén. Kanalen till Sollefteå kommun var May-Britt, tack vare henne löpte kontakterna om lokaler och mycket annat smidigt. Hon var med på läns- och riksnivå och hennes kontaktnät var viktigt för våra kontakter och överläggningar på olika håll.

Professor Ruth Bauth hade också ha ett mycket stort kontaktnät på riksnivå, in i kanslihuset och på många andra håll. Tack vare hennes kontakter ställde kulturministern upp för att inviga Textilarkivet. Landshöv-

ding Ingemar Öhrn och hans fru Barbro använde sina kontaktytor för att sprida kunskap om Ångermanlands textila kulturarv. I en utredningskommitté av detta slag är det ovärderligt med ledamöter som har kontaktnät och förbindelser på olika håll.

För att vi vid invigningen skulle få medverkan från riksnivån måste vi bestämma dag för invigningen, långt innan lokalerna var klara för inflyttning. Dagen bestämdes till den 1 juni 1995. Det blev sen ändrat till den 31 maj därför att Kulturminister Margot Wallström fick förhinder den 1 juni.

Invigningen av Textilarkivet och T3-museet skedde den 31 maj 1995 av kulturminister Margot Wallström och den 1 juni var det öppet hus för första gången, så att alla intresserade kunde få se vad det blivit av projektet Ångermanlands Textilarkiv.

Min sista arbetsuppgift som ordförande var att se till att chefstjänsten för Textilarkivet blev utannonserad, ansökningar kom in och beslut fattades om att anställa Karin Nätterlund. Vid föreningens årsmöte strax efter invigningen lämnade jag arbetet med Ångermanlands Textilarkiv för att ta itu med andra arbetsuppgifter väntade.

Mycket hände i Textilarkivet åren efter invigningen 1995, det vore därför angeläget att någon insatt person berättar om utvecklingen därefter, som kom att överträffa alla förväntningar från oss som startade verksamheten.

KarlEric Axenström

Bilder ur Örnsköldsviks småskriftserie nr 1, 1979.

Märta Stina Abrahamsdotter

Kubbe, Anundsjö socken (1825-1903)

En mönsterstickerska, som av befolkningen i sin hembygd ansågs vara en aning "pellri" (underlig) och som allt sedan sin ungdom sysslade med stickning. Hon var jordbrukardotter, äldst av 4 syskon, Hon förblev ogift och bodde i förmånsstugan på fädernegården. Hon levde under små förhållanden och för att få till sitt uppehälle stickade hon och sålde sina alster. I mitten av 1800-talet gjorde hon mest tröjor och mössor åt bygdens manfolk, och använde ofta bilder av djur som mönstermotiv. Ingenting av detta finns kvar idag.

Först vid 55 års ålder, började hon sticka täcken. Men inte förrän hemslöjdsutställningen i Sollefteå 1910 arrangerades, väckte hennes mönsterstickning uppseende. Fälltäckena var stickade i våder 100-115 cm breda, som sedan syddes samman. Längden varierade mellan 130-165 cm plus en bård på 8-10 cm. Tulltäckena är 60-65 cm breda och 65-75 cm långa.

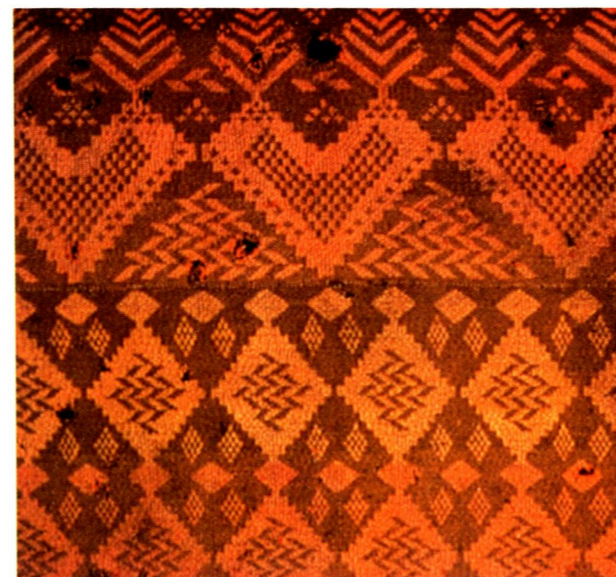
Det grova ullgarnet var växtfärgat och färgsammansättningen och mönsterkompositionen mycket vackert sammansatt. Ett mästerverk. Täckena var mycket välgjorda. Hon tillverkade sina stickor själv. Hon tog på våren unga rönnkvistar och skar till lämplig längd, skar bort barken, vässade i båda ändar och gnuggade stickan med linnetyg för att få bort stickor och ojämnheter. Sommartid plockade hon växter som hon kokade och färgade det garn som hon spunnit under vintern.

Från "Märta-Stina-flickornas" utställning. Foto Marianne Rödström

Märta Stina ansågs vara underlig av sin omgivning, med kortklippt hår och gammeldags klädd, men läsa och skriva kunde hon. Hon var en fantastisk konstnär. Hennes bundna sticksätt och mönster är mycket originella. Varifrån fick hon inspiration? Kanske från naturen, bomärken, ostkar, tunnbrödbakets kruskavel, vävda textilier, samernas slöjd, spelkort... Ingen vet!

Tyvärn fanns ingen som efter hennes död tog upp hennes konstnärliga stickning och det hela föll mer eller mindre i glömska.

Fälltäckes stickat av Märta Stina, Läns museet Murberget.

Ingrid Mårtenssons vackra kofta beundras av Tommy Lindh.

"Märta Stina-flickorna"

Bakgrund: Ingrid Mårtensson, Österfanbyn Anundsjö hade varit med vid hemslöjdsinventering 1975 i Anundsjö och då sett ett originaltäckes från Kubbe. Dåvarande hemslöjdskonsulent Maj-Britt Kristiansson tyckte att Ingrid skulle ta tag i det, men hon hade fullt upp med att hålla vävkurser och tiden räckte inte till. Vid en kontakt med hemslöjdskonsulent Ulrika Bos Kerttu i början av 1990-talet, framlade Ingrid en önskan att få rita av täckena som fanns på läns museet.

Hur det hela började

Med måttband, penna och rutat papper tog Ingrid Mårtensson tillsammans med Ulrika Bos Kerttu fram en del mönster, garnprover m.m. men upptäckte snart att det var ett så pass omfattande arbete att man beslöt bilda en arbetsgrupp. Intresset i Anundsjö var stort. Vi var ca 15 kvinnor som samlades i november 1993.

Märta Stina kunde öka eller minska antalet maskor mitt inne i ett mönster eller där det behövdes för att få olika mönsterstorlekar att passa samman i sidled. Så det gällde att se upp. När vi hade ritat originaltäckena som fanns att tillgå, var det dags att klura ut den bundna sticktekniken.

Jan. -94 kunde vi sticka prover i svart/vitt, tvåtrådigt Mojärvs ullgarn för att få fram en klar mönster effekt.

Mars -94. De stickade provbitarna var klara. Vid en kursträff kom textilkonstnärinnan Wanja Djanajeff och Ulrika Bos Kerttu upp. Wanja Djanajeff designade västar, jackor och tröjor åt oss.

Maj -94. Inventerade färger. Vi beslöt använda Mo-

järv och Tuna 2-trådigt filtgarn. De täckte in originalfärgerna bäst.

Okt -94. Vanja och Ulrika var åter uppe hos oss och medverkade vid en utställning, där även kulturnämndens ordförande var på plats. Vi informerade om utställningen och bakgrunden till denna.

Vi sökte och erhöll ett kulturstipendium på 10.000 kr för vidareutveckling av Märta Stinas konststickning och dokumentation av densamma. Kontakt togs följaktligen med Nordiska Museet för dokumentation av två originaltäckena.

Nov. -94. Dags för Stockholm och Nordiska Museet. Vi var 12 deltagare som for.

Ja, så rullade det på med mönster, stickning, utställningar m.m.

Juni -95. En s.k. alu-anställd, Gunilla Nordin, vid läns museet tog hand om våra rutpapper med mönster för att renrita dessa.

Okt. -96. Kompendiesamlingen är klar. Gunilla hade gjort ett mycket gott arbete med våra "kladdpapper".

Genom åren har det blivit många utställningar, slöjdtåg, kurser m.m. Gruppen håller igång och träffas fortfarande om än i mindre skala.

Vi är innerligt tacksamma mot Märta Stina för alla fantastiska mönster hon skapade, som vi har fått tagit del av och som givit oss inspiration och glädje hundra år efter hennes död. En liten människa på jorden men en stor stickkonstnär.

Och ett stort tack till Ulrika Bos Kerttu!

"Märta Stina-flickorna" genom Marianne Rödström

Världens väverskor av Moa Martinson (1890-1964)

I tidernas gryning började vi
vår väv som blev ändlöst lång
Vi äro de namnlösa nornorna vi
som glömdes i bardernas sång.
Vi sökte vår väfta kring jordens rund,
vi fann fiber och bast, tågor och säv,
vi fann ull och lin, och en silkesmask
med färdig spole i ett mullbärstråd
fann vi en dag i en doftande lund.

Vi vävde för levande stora och små,
vi vävde för Guds moders dräkt också,
vi vävde för kriget och satan,
vi vävde, vi spann för kyrka och Gud,
vi vävde för bödelns röda skrud.
Vi vävde efter lag och bibelns bud.

Vår väv blev längre än Vintergatan.
Det räcker att svepa hela vår jord
i varv på varv till ett jättekynte
att dölja dess nakenhets lyte.

Ty hur vi vävde och hur vi spann
väven dock aldrig räckte
att skyla var frysande kvinna och man
att säkra en dräkt för ett kommande släkte.
Barnen föds både vinter och sommar,
de föds nakna till livets dom.
Men lammen föds ock, och linet blommar
och bomullsbusken dignar av blom.

ÅHF:s motion till riksstämman 2011

Motion om att med kraft marknadsföra och för samhället Sverige, synliggöra Sveriges Hembygdsvärde som en viktig hörnsten och bärare av det Svenska Kulturarvet.

Sveriges Hembygdsvärde administrerar idag hundratals hembygdsvärde, tusentals hembygdsvärde-
ningar och hundratals regionala förbund. Entusiastiska
eldsjälar i tusentals känner glädje och ansvar för sin bygd
historia och ansvar för vårdande av det arv som finns i
hembygdsgårdarna och hembygdssområdena. Eldsjälarna
känner glädje i arbetet som sker helt på ideell basis.

Emellertid upplever vi idag att hembygdsvärde inte
när ut till den stora allmänheten och inte alltid, eller rätt-
tare sagt aldrig, får stöd av företrädare för den förtro-
endevalda politikervärlden. Hembygdsvärde arbetar i
regel i det tysta medan t.ex. idrottsvärde är högröstade
och väcker intresse hos samhällets företrädare och hos
t.ex. sponsörvärlden.

Många hembygdsvärde har det kämpigt. Avflytt-

Aldrig vi slutar vår väldiga duk!
Aldrig vi väver den sista dräkten!
I krigssirenernas vrålände tjut
vi väver för kommande släkten
och lyssnar till blodets siren i vårt öra
som susar om liv, om skydd, om huld.
Aldrig vi frågat: Herre vad skola vi göra
ty vi sonar så fort våra händer förmå
hårdhet, orätt och skuld.

Ni alla som väver med tankar och ord –
väv en duk lika väldig som vår!
En duk av värme kring hela vår jord.
Låt oss mötas i levandets år!
I en värld där ingen är rädd och ingen naken.
Där ondskan är död och friden är vaken.
Där alla hjälper och ingen slår –

Ni alla som väver med tanke och ord
Väv en duk lika väldig som vår!
Vi äro de namnlösa nornorna vi
som glömdes i bardernas sång.
I tidernas morgon började vi
vår väv som blev ändlöst lång.
Barnen föds nakna vinter och sommar.
Men lammen föds ock: och linet blommar
och bomullsbusken dignar av blom.

Dikten är skriven runt 1940
Illustration efter Medelpads Flora, Rolf Lidberg

ningen till tätorterna pågår sedan årtionden tillbaka och kvar på landsbygden finns en hembygdsvärde, som med sviktande medlemstal har ansvar för den gamla sockengemenskapen.

Ångermanlands Hembygdsvärde anser att det idag är ytterst nödvändigt att med olika medel och sätt lyfta fram hembygdsvärde ut i det svenska samhället och ut till den enskilda människan oavsett ras, hudfärg eller politisk tillhörighet.

Den enskilde skall mötas av ordet Hembygdsvärde, hembygdsvärde eller kulturarv vid frukostbordet, i TV-soffan, i Järnvägsstationen, busshållplatsen o.s.v.

Vi förespråkar en ”hembygdsvärde utan gränser eller över alla gränser” och vill att Sveriges Hembygdsvärde Riksstämman 2011 ger Sveriges Hembygdsvärde i uppdrag att med kraft arbeta för att marknadsföra hembygdsvärde.

Ångermanlands Hembygdsvärde
tisdagen den 1 mars 2011.

Ulla Nätterlund, Vice ordförande
Göte Nordmar, Sekreterare

En dag för Norrstigen Europeiska Kulturarvsdagen 2010 firades i Vibyggerå

Vibyggerå hembygdsvärde genomförde ett di-
gert program i hembygdsgården och vid Skuleberget
tillsammans med dussinets samarbetsparter på temat
”Kulturens Vägar” den 12 september. Förutom ide-
ella krafter fick föreningen ekonomiskt bidrag från
såväl landsting som kommun. Fyra hembygdsvärde-
ningar i Västernorrland uppmärksammade Norrstigen
under 2010 års Kulturarvsdag som erbjöd drygt 180
aktiviteter runt om i hela landet. Hela programmet
kan ses på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Nils Erik Vigren från hembygdsvärde berättade om Norrstigens historia och milstenarna i bygden i en fullsatt hembygdsgård som dessutom ligger vid Norrstigen. En del besökare kom med Berras Traktortaxi från nya kyrkan. Den gamla kyrkan som ligger bredvid hembygdsgården var öppen och visades, så även bussmuséet.

Del två genomfördes vid naturum Höga Kusten och längs Norrstigen ca 700 m in i Skuleskogen vid Skulebergets fot. Där serverades Berras braskaffe och Brittars rövarhistorier till storögda lyssnare. Transporten från naturum till braskaffet skedde i två hästkeppage med trillor och tidsenligt klädda kuskar. Trots duggregnet stod barnfamiljer och andra i kö för att få en åktur. Länsman för dagen, Nils Erik Vigren från hembygdsvärde, utfärdade resepass som förr i tiden till de laglydiga resenärerna. Inne i naturum fanns en miniatyrrätt om resenärer genom tiderna

och Dockstaskolans fantasifulla barnteckningar på temat resa och Norrstigen. Längs gamla Riks 13 vid naturum stod ett dussin veteranfordon uppställda, bilar och ett par motorcyklar i samarbete med Norrlands motorhistoriker och andra entusiaster. En hel dag längs Norrstigen och väghistoriska aktiviteter. Även i Njurunda, Hässjö, Nora, Skog och Nordmaling hade man Norrstigsaktiviteter. Kanske är det dags för en länsgemensam Norrstigsdag eller rent av en Norrstigsvecka?

Solveig Nordin Zamano

Länsman för dagen Nils Erik Vigren, rövarkvinnan Anna-Greta Renlund och naturums Kerstin Wörler

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Sveriges Hembygdsvärde

FÖREMÅLSDOKUMENTATION

Föremålsdokumentation genom inventarielistor, foton, filmer, beskrivningar av föremålet mm är inte bara viktig ur kulturhistorisk synvinkel utan också när det gäller att få ut rätt försäkringsersättning i samband med en skada. För kulturhistoriskt värdefulla föremål är dokumentation av föremålet en förutsättning för att försäkringsersättning skall kunna utbetalas.

ANSTÄLLDA

Inte bara de som ideellt utför ett uppdrag åt föreningen eller besökare på föreningens egna arrangemang kan omfattas av grundförsäkringens olycksfallsförsäkring. De som arbetar åt föreningen högst 16 timmar per vecka och uppbär lön kan försäkras till en kostnad av 100 kr per person och år. Namn och personnummer på dem som skall försäkras måste meddelas till Hembygdsvärde. Anställda som arbetar 17 timmar per vecka eller mer försäkras genom AMF.

SKADEDJUR

Objudna gäster i form av skadedjur omfattas inte av försäkringen. Vill ni försäkra er mot hussvamp, husbock och hästmäta och även andra skadedjur, kontakta närmaste Anticimexkontor.

PÅMINNELSER

Det finns fortfarande bidrag att ansöka om för de föreningar som vill förbättra sin säkerhet.

Den uppdaterade försäkringsteckningen måste skickas in även om försäkringsbehovet är oförändrat.

Har ni frågor kontakta försäkringskansliet!

Hembygdsvärde, Östra Långgatan 30A, 432 41 Varberg
hembygdsvärde@hembygd.se 0200-22 00 55

Avs. Medelpads & Ångermanlands Hembygdsförbund
Åstön 765, 860 35 Söråker

B
Föreningsbrev

Ett axplock ur sommarens program

- 28/5 Invigning av utställningen Samlat för dig!
- 24/6 Midsommarfirande
- 29/6 Invigning av Mårten Näslunds kontor i skolan
- 5/7 Husmorsgymnastik i Prästgården
- 13/7 Byggnadsvård: om kakelugnar i Åvike
- 31/7 Friluftsgudstjänst med domprost Tor Frylmark
- 21/8 Internationella festen

Allsångskvällar 7/7, 21/7 och 4/8 kl. 19.00.

Fri entré. www.murberget.se
Härnösand. Öppet tis-sön 11-16
Butik, mat & kafé, tfn 0611- 886 00

 murberget
Länsmuseet Västernorrland